

TIMOTEI CIPARIU (1805-1887) – BIBLIOFILUL

Zevedei-Ioan DRĂGHIȚĂ

Fără studii în străinătate (a fost produsul exclusiv al școlilor Blajului), dar printr-o intensă activitate cărțurărească autodidactă, Timotei Cipariu¹ a devenit unul dintre reprezentanții de marcă ai culturii românești. Scrierile sale s-au circumscris sferei lingvisticii și istoriei, dar manifestă interes și pentru semnalarea, depistarea și valorificarea științifică a monumentelor istorice, a vestigiilor arheologice (cu predilecție romane), a documentelor și vechilor tipărituri. Rezultatele muncii sale, cunoscute în lumea științifică și culturală europeană, le-a valorificat prin cărțile tipărite, prin studiile publicate în *Gazeta Transilvaniei*, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, dar mai ales în *Arhivă pentru filologie și istorie*² și anuarele gimnaziului blăjean.

Faptul că Timotei Cipariu a avut un adevărat cult al cărților, este pe deplin probat și afirmat în istoriografia noastră. De mic a îndrăgit cărțile – după cum mărturisește în autobiografie³ – oriunde tipărite și în orice limbă, această dragoste transformându-se, cu timpul, în patimă. La vârsta de 30 de ani a reușit să constituie una dintre cele mai importante biblioteci particulare românești din Transilvania, pe care o va îmbogăți, cu osteneală, până la sfârșitul vieții⁴. În cele ce urmează abordăm asemenea aspecte din activitatea eruditului blăjean, în dorința de a contura eforturile pe care le-a depus pentru colecționarea de carte, atitudinea față de ea, dar și semnificația care i-a atribuit-o. Am socotit că cercetarea acestor aspecte contribuie la întregirea imaginii colecționarului Timotei Cipariu, dar și la identificarea poziției cercurilor intelectuale blăjene față de acest segment al patrimoniului cultural.

---

¹ Pentru o schițare a vieții și activității lui Timotei Cipariu vezi, de pildă: Manciulea 1941; Nițu, Vedinaș 1988; Nițu 1972, p. 243-297; Tatai-Baltă 1976, p. 321-342; *Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog* 1982; Hajós 1987; *Timotei Cipariu. Corespondența* 1992.

² *Arhivă pentru filologie și istorie*, deseori scris în întregime de Timotei Cipariu, a apărut în 40 de numere, din 1867 până în 1872. Mai exact, 38 de numere s-au tipărit între 1867-1869, iar între 1870-1872 au fost editate doar două (vezi: Ursuțiu 1980, p. 116-130. Interesantă, pentru circulația revistei, este și lista abonaților pe anii 1866-1867 de la sfârșitul studiului).

³ Protase 1962, p. 93-107.

⁴ Biblioteca cipariană și istoricul ei sunt exemplar prezentate în: Jakó 1977, p. 311-361; Manciulea 1967, p. 709-729; Daisa, Puiu 1990-1996.

Timotei Cipariu pune bazele bibliotecii în deceniul II al secolului al XIX-lea. Consolidarea ei o putem constata însă din 1836 când efectuează, împreună cu George Barițiu, cunoscuta călătorie la București, prilej cu care vizitează librăriile din Capitală (de pildă cea a lui Romanov) și intră în contact cu diferite persoane avizate. Fără îndoială că biblioteca și-a gândit-o, în primul rând, ca instrument de lucru, dar cu trecerea timpului, pasiunea pentru carte l-a determinat să achiziționeze rarități, fapt ce o așează în rândul colecțiilor bibliofile de marcă din Transilvania. Anul 1848, cu frământările sale, l-a marcat prin pierderea unei părți din cărți (biblioteca a fost risipită între Blaj și Sibiu) pe care nu le-a mai recuperat niciodată. Asupra sorții bibliotecii sale în revoluția pașoptistă a insistat și în *Arhivă* atunci când a luat în discuție problema arhivelor și bibliotecilor din Transilvania. Astfel, după ce prezintă bogatele biblioteci Brukenthal, Batthyaneum, Teleki, a Muzeului Ardelean, constată că la Blaj din bibliotecile basilitană și a seminarului nu a mai rămas decât o „[...] mică colecțiune de fragmente toate rupte, călcate și defectoase [...]”, iar biblioteca sa a cunoscut pierderi însemnate pricinuite de „[...] mâhuri amice și neamice [...]”⁵. Vinovat de „disparația” cărților, pe care le-a adăpostit la Sibiu, se pare că a fost chiar un român, Ioan Munteanu, preot în Sarcău, care „se făcu căpitan de honved” și vizitându-i gazda lui Timotei Cipariu a încărcat cărțile în patru lăzi și le-a dus în Ungaria. Proprietarul a reușit să ascundă 200 de volume. După revoluție, Timotei Cipariu și-a recuperat doar 112 volume. Nemulțumit, notează:

„[...] însă ce sunt aceste 112 volume, pe lângă celelalte 7-800 ce mai lipsesc și de care am tot dreptul de a presupune că au fost înstrăinate totdeauna cu cele restituite 112 volume [...]”⁶.

De altfel, Ioan Munteanu nu a recunoscut niciodată că le-a sustras, chiar dacă Ioan Cristian (camaradul său în revoluție), preot în Leta Mare, era convins de acest fapt. La moartea sa (1860), Ioan Munteanu și-a donat biblioteca gimnaziului din Beiuș⁷.

Cărțile rămase la Blaj nu au avut o soartă mai bună. În noiembrie 1848, când a plecat la Sibiu, Timotei Cipariu și-a lăsat casa și averea în grija lui Iosif I. Maniu (Many) care, însă, a fost arestat. În consecință, casa i-a

---

⁵ „[...] Colecțiunea mea încă pătimi mari pierderi aici și la Sibiu, de mâhuri amice și neamice, de cari nu voliu să mă mai plâng în deșert. Numai de vreo câteva m[anuscri]se românești voliu să amintesc ce se aflau la mine și acum se află nu știu unde și la cine, pentru ca să nu le piardă memoria, fiind destul de interesante [...]”(*Arhivă*, XII, 1868, p. 234).

⁶ *Arhivă*, XXXIV, 1870, p. 669-671.

⁷ *Timotei Cipariu. Corespondență*, scrisorile 207-209 și 313.

rămas nesupravegheată, iar încercările de a transporta biblioteca la Sibiu au fost zadarnice datorită ploilor (s-au putut efectua doar două transporturi). Restul cărților au fost distruse, călcate în picioare, furate și așezate în colecții străine de toată lumea:

„[...] Căci după unguri, urmară românii și soldații austrieci, cari din casele părăsite duseră și stricară tot ce le veni la mână [...]”. Au scăpat doar „[...] 1000 de volume din cele vechi ce le cumpărasem încă ca profesoriu de la legătorul de cărți din Aiud, anume Lócsei, cu 300 fl. bani răi cum se zicea pe atunci, sau 120 fl. bani buni [...]. Ele scăpară pentru că neavând loc în case și pentru cele vechi, le așezasem în pod în vreo patru tece mari și fiindcă și legătura era veche, parte în pergament, parte în piele ponosită de vechime nu aflară amatori care să le ia și să le ducă [...]”⁸.

După încheierea frământărilor pașoptiste, mai cu seamă din 1850, Timotei Cipariu, prin valorificarea legăturilor pe care le-a avut sau le-a stabilit cu librării din Viena (unde a călătorit destul de des), și-a restabilit colecția. A înțeles rolul important pe care îl deține metropola dunăreană în viața științifică europeană, dar și faptul că ea reprezintă un loc propice pentru afirmarea identității naționale românești. Se observă însă că după 1848, ritmul de colecționare a lui Timotei Cipariu a scăzut simțitor, mai ales din a doua jumătate a deceniului șase. Cauzele acestei delăsări s-ar putea identifica în schimbarea statutului politic al Transilvaniei, izolarea sa în plan ecleziastic și din viața științifică precum și debutul bolii sale. Blazarea sa o putem așeza și pe conștientizarea faptului că o singură persoană nu poate realiza o bibliotecă cu caracter național, misiune ce trebuie asumată într-un cadru instituționalizat. Probabil, nu întâmplător, inițiază, împreună cu Ioan Micu Moldovan, proiectul constituirii Bibliotecii diecezane din Blaj, dar nu a avut sprijinul dorit din partea autorităților ecleziastice. A sperat că-și va pune în practică dorințele în cadrul *Astrei*, susținând prospectul constituirii unei biblioteci (ce avea ca sarcină colecționarea și studierea cărții românești vechi) ce trebuia să se transforme într-un centru național românesc de cercetare. Și în acest caz, lipsa de interes și a suportului material au fost cauzele insuccesului.

Observând zădărnicia demersurilor sale, Timotei Cipariu și-a pus, cu durere, întrebarea dacă eforturile și sacrificiile sale nu sunt cumva inutile. În momentele de disperare a însemnat:

---

⁸ *Archiv*, XXXIV, 1870, p. 679.

„[...] La ce atâta mulțime de bani prădați pe cărți, care nu știu cui vor rămâne sau nu știm cum vor fi îngrijite? Ce va să fie de manuscrisele mele după mine? De raritățile ce le-am adunat cu atâta zel și atâta necruțare? Și în urmă să mai pățească ce au mai pățit în 1848-49 sau și mai rău [...]”.

A ajuns chiar să se gândească la o eventuală vânzare a colecției în folosul viitoarei biblioteci naționale din București, iar dacă din această parte nu va avea înțelegere, o va vinde la „vreun neamțiu sau anglezu”. În cele din urmă, Timotei Cipariu renunță la gândul vânzării considerând, poate, că prin aceasta i-ar văduvi pe românii ardeleni de accesul la informare. La moartea sa (3 septembrie 1887), biblioteca avea un fond de cca. 6-7000 de volume. Prin testament, Timotei Cipariu a donat-o în folosul românilor din Transilvania, cu condiția ca ea să fie pusă la dispoziția publicului într-un spațiu adecvat. Din păcate, lungile procese de succesiune au făcut ca după 10 ani biblioteca să zacă neinventariată în oficiul capitular. Abia în 1916 a fost transferată în noua clădire a Bibliotecii arhidiecezane, dar apropierea frontului a impus adăpostirea ei la Oradea, amestecându-se cu fondurile Augustin Bunea și Ioan Micu Moldovan⁹. Bibliotecarilor arhidiecezani Zenovie Pâclișanu, Alexandru Lupeanu-Melin și Ștefan Manciușlele le datorăm mult în restaurarea și ordonarea bibliotecii cipariene.

Învățăutul blăjean a păstrat un loc aparte, în demersul său bibliofil, colecționării de carte românească veche, explicată de specialiști, pe drept cuvânt, ca o extensie a preocupărilor sale lingvistice și istorice, ce l-au marcat pe parcursul întregii vieți. Probabil, relațiile sale cu Vasilie Popp l-au influențat și sub acest aspect. Dar, în aceleași timp, descoperirea, cunoașterea și publicarea monumentelor literare au fost văzute de Timotei Cipariu ca mijloc de consolidare a conștiinței naționale¹⁰. În 1858, eruditul blăjean notează:

„[...] Românii au în ereditate un scump tezaur ținut și apărut ca lumina ochilor de multe secole: limba și măcar că literatura română, cea veche, e mică și puțină tot nu este așa de fără preț cât să nu căutăm din când în când înapoi ca să cunoaștem cum vorbeau și părinții noștri ca ori să zicem, limba de astăzi a românului e chiar așa strănepoată a străbunei sale din timpurile vechi, cum suntem noi strănepoții străbunilor noștri. Când dară nu ne rușinăm cu vechii noștri părinți, încă unii ne și laudăm cu pergamentele sau chartiele afumate ale lor, de limba lor să ne fie rușine ? Nouă nu [...]”¹¹.

---

⁹ Jakó 1977, p. 358.

¹⁰ Jakó 1967, p. 138-139. O mostră din eforturile lui Timotei Cipariu pentru cunoașterea cărții românești vechi, la Popa 1988, p. 40-68; Dreghiciu 1989, p. 499-505.

¹¹ Cipariu 1858, p. V.

Pentru a pune în evidență acest tezaur, eruditul blăjean a desfășurat o intensă muncă în vederea depistării cărților românești vechi, manuscriselor („cu slove și cu litere”), bunuri de patrimoniu, pe multe dintre ele salvându-le de la distrugere sau uitare. A fost sprijinit de intelectualitatea locală (preoți și învățători) care a efectuat pentru el adevărate investigații în satele unde activa sau în cele învecinate, pentru identificarea bunurilor de patrimoniu solicitate. Dintre colaboratori, chiar el îi amintește pe Ștefan Moldovan, Macedon Pop, Augustin Pop, Ioan Fekete-Negruțiu, Ioan Deac, Ioan Dragomir, Ilie Vlassa-Țicudi, Clemente Tămaș, Aron Pumnul¹².

Ștefan Moldovan absolvent al teologiei de la Blaj, unde l-a avut ca dascăl pe Timotei Cipariu, a funcționat câțiva ani ca profesor la gimnaziul blăjean, apoi preot la Ghiriș, Mediaș, iar din 1852 vicar foraneu în Hațeg, pentru ca în 1857 să fie numit canonic al Episcopiei Lugojului. A fost un entuziast colecționar de documente istorice, bibliofil și pasionat cercetător al trecutului românilor din Transilvania. La moartea sa, în noiembrie 1900, biblioteca-i număra nu mai puțin de 1500 volume. Așadar, nu este întâmplător faptul că a dat curs cu atâta plăcere și interes cererii lui Timotei Cipariu de a-i semnala cărți românești vechi din zona Hațegului. În iunie 1857, îi trimite o listă de asemenea cărți pe care le-a recunoscut în inventarele bisericilor greco-catolice hațegane. A identificat în 1857, în zona Hațeg, 725 cărți religioase din care 722 tipărite în limba română¹³.

Macedon Pop, vicar al Năsăudului, îi trimite (ianuarie 1858) două cărți bisericești vechi, dintre care una este o *Psaltire*, pe care le poate păstra cât dorește. Augustin Pop, din Alba Iulia, ajutat și de Axente Sever intermediază copierea unor manuscrise sau cărți păstrate la Biblioteca Batthyaneum din localitate¹⁴.

Ioan Fekete Negruțiu îi trimite opt cărți românești vechi („[...] anume *Biblia sacră*, tipărită în București în anul 1688; *Liturgia* tipărită în Târgoviște din anul 1713; *Psaltirea*, tipărită după cum se știe în tipografia Belgradului; *Evangelia sârbească* în fruntea unui părete cu tablă de argint, după cum din o scrisoare la călcâiul ei se vede tipărită în anul 1487 (?); altă *Evangelie* veche, datul îi lipsă; un *Apostoleriu*, tipărit în metropolia Bucureștilor în a. 1683; mai în urmă una *Evangelie* tipărită în a. 1682 [...]”), proprietatea parohiei din Feleac. Comunitatea este dispusă să le cedeze în schimbul unor cărți de cult

---

¹² *Ibidem*, p. VI.

¹³ Lista în cauză are următoarele rubrici: nr. curent, titlul cărții, locul unde s-a tipărit, anul editării, numele comunității bisericești unde se află cartea și observații. Mai multe la: Patachi 1960, p. 282-287. Colaborarea dintre cei doi a avut și alte scopuri, precum înzestrarea școlilor hațegane cu manuale (Botezan 1971, p. 119-128).

¹⁴ Arhiva Timotei Cipariu, doc. 2055, 2020, 2030.

noi. Ioan Deac protopopul greco-catolic al Cutului s-a arătat încântat de solicitarea directă a lui Timotei Cipariu de a-i furniza informații cu privire la cărțile românești vechi din zona Sebeșului. Pe parcursul a patru scrisori îi semnaleză existența unor astfel de exemplare la parohiile din Ciugud (o *Cazanie* tipărită la Iași în 1643), Daia Română (un *Catavasier* fără foaie de titlu) și Cut (*Cazania* lui Varlaam din 1643) pe care le și expediază la Blaj. De asemenea, în iunie 1858 îi trimite, printr-un student teolog din Sâncel, o consemnare a cărților de cult vechi din protopopiatul ortodox al Sebeșului¹⁵.

La rândul său Ioan Dragomir, protopop al Lăpușului, îi expediază din localitatea Băiuț (în decembrie 1854) „*Psaltirea* cea în versuri tipărită la Belgrad”, iar Ilie Vlăsa Țicudi, protopop al Arieșului, fost profesor la gimnaziul blăjean, îi trimite din Unirea o *Liturghie* tipărită la Râmnic, cu copertele distruse, pe care a observat-o în timpul inventarierii și o *Pravilă* din 1652 „[...] depusă acia la mine de o persoană anumită și aceasta vi-o pot concede pe lângă revers. De nu veți avea lipsă de ea să mi-o retrimiteți pe această ocazie [...]”. Clemente Tămaș, preot în Straja (Alba) și asesor în Consistoriul Mitropoliei blăjene îi trimite *Sicriul de aur* dar și *Cazania* tipărită la Iași în 1643, chiar dacă „[...] n-avem altă carte de propovedanii; totuși de la Dumineca Fariseului până la Paști n-avem lipsă de dânsa”. De asemenea, este dispus să-i împrumute *Noul Testament* rakoțian aproape complet „[...] căci eu, având *Biblia*, de acela n-am lipsă [...]”¹⁶.

Relațiile lui Timotei Cipariu cu Aron Pumnul, chiar dacă, la un moment dat, între ei au intervenit discuții polemice de ordin filologic, s-au înscris în același registru. Cei doi și-au furnizat reciproc știri despre cartea românească veche. Dascălul bucovinean i-a trimis lui Cipariu *Psaltirea* în versuri a mitropolitului Dosoftei, proprietatea „bibliotecii provinciale”, dăruită de Gheorghe Asachi. Timotei Cipariu a prețuit-o în mod deosebit propunând chiar reeditarea:

„[...] ar fi foarte bine de s-ar tipări asta psaltire, ce a devenit foarte rară pentru că ea este întâia poezie română și în privința versificației rămâne foarte interesantă [...]. Ar fi păcat înaintea lui Dumnezeu și rușine înaintea oamenilor să nu se tipărească asta carte prețioasă și cu un tipar mai frumos din zilele de astăzi și să nu o aibă fiecare român în casa sa [...]”¹⁷.

Îl anunță că a cerut, din Moldova, *Precuvântarea la Evanghelia învățătoare* (Iași, 1643) și *Catehismul* mitropolitului Varlaam Suceveanul, cărți românești vechi de care Timotei Cipariu avea nevoie în cercetările sale. Totodată, Aron

¹⁵ *Ibidem*, doc. 1901, 1481, 1482, 1483, 1584.

¹⁶ *Ibidem*, doc.1501, 1502, 2248, 2249.

¹⁷ *Arhivă*, XXXII, 1870, p. 638.

Pumnul a solicitat tuturor elevilor săi, care vor merge acasă de Paști, să caute, la preoții și bisericile din localitățile lor de domiciliu, acest catehism ce s-a dorit un răspuns la cel calvin (Alba Iulia, 1642). La rândul-i, Timotei Cipariu îi trimite *Psaltirea versificată* a lui Teodor Corbea și pe cea a lui Coresi. Despre ultima, Aron Pumnul spune că literații moldoveni o consideră ca fiind cea mai veche carte românească¹⁸.

Pe lângă aceștia, menționați de dascălul blăjean, l-au susținut în demersul său, cu vizibile extensii științifice, de consemnare și colecționare a cărții românești de cult și alți intelectuali de țară, din diferite zone ale Transilvaniei. Teodor Valerian Borza, învățător la Mediaș și apoi preot în localitatea Șaroș, îl informează (februarie 1858) despre existența la biserica din Biertan a unei *Propovedenii* fără foaia de titlu și a *Cazaniei* lui Varlaam (Iași, 1643) precum și de faptul că a depistat un „*Mărgărit*, togma edițiunea originală”, pe care proprietarul „un cantor venit de la Agnita” dorește să-l vândă. Îl chestionează dacă este interesat de achiziționarea lui. Preotul George Bucurencu din Bărbăntș îi expediază (mai 1855) o *Psaltire* în versuri, proprietatea unei persoane care cu greu a acceptat să i-o împrumute („[...] ziua-noaptea am fost pe capul acestui om care o are și numai abea o am putut-o aduce la dorința măriei tale spre citire [...]”). Vasile Chertes, preot în Vizokna (Ocna Sibiului), prin scrisoarea lui Ioan Deac, protopopul Cutului, a aflat că Timotei Cipariu a solicitat *Cazania* de la biserica din Topârcea. Dar ea este foarte voluminoasă („slovele dintr-însa sunt cât mine de mari”), drept pentru care îl întrebă dacă nu dorește să o expedieze pe a sa („căci a mea e mai compendioasă”). Îi semnaleză existența, la Orlat, a *Molitvelnicului* lui Mihail Apafi, exemplar aproape complet, a unui *Mărgărit* la Călvăsăr („scris cu slove cam mărișoare”). La rândul său, Iosif Nyulași, fost profesor la gimnaziul din Blaj, preot și vicarhidiacon la Târgu Mureș îi transmite că oamenii din localitățile Valea și Tofalău sunt dispuși să-i cedeze molitvelnicul și cazania (în manuscris) în schimbul unor cărți de cult noi. Ioan P. Papiu, profesor la gimnaziu din Năsăud, acceptă cu multă plăcere sarcina onorifică de a căuta cărțile dorite de învățatul blăjean. A fost informat că în parohia Rebra Mare sunt șase „[...] cărți bătrâne în limba slav. aruncate în podul bisericii parohiale [...]”. De asemenea, a auzit că în districtul Cetățiu de Piatră se află alte asemenea cărți. Mutat la Gherla, îi transmite date despre un octoih slavo-român găsit în localitatea Piatra și un *Acatist* al „părintelui Sam. Klain”, identificat într-un alt loc neprecizat. Ultimul a fost cerut de Timotei Cipariu datorită valorii sale documentare. Gavrilă Pop Laslo, vicar al Hațegului, îi trimite (1858) un *Ciaslov* (1652) din localitatea Peștana. „Pravilioara și Tipicul s Liturgii”, cerute de Timotei

---

¹⁸ Arhiva Timotei Cipariu doc. 2093, 2095.

Cipariu, nu a reușit încă să le obțină. Ioan Popescu, preot în Rupea, îi expediază informațiile cerute despre un *Mărgăritar* aflat în proprietatea „[...] tatălui și unchiului meu, foști cantori și învățător, ca erezi ai fostului paroh, predecesorul meu [...]”. În sfârșit, Ioan Homorodean Anderco, canonic arhidiacon la Gherla, îi aduce la cunoștință că biserica din localitatea Bătarci a ars în totalitate cu tot ce era înăuntru ei, inclusiv vechile cărți de cult¹⁹.

Așadar, bibliofilia lui Timotei Cipariu s-a manifestat, în mod evident, pe cel puțin două planuri. Pe de o parte, eruditul român a colecționat numeroase cărți, scrise în diferite limbi și alfabet, unele adevărate rarități, pe care le-a așezat în biblioteca sa, utilizându-le ca instrument de lucru, iar pe de alta s-a preocupat de identificarea cărților românești vechi, pe care le-a socotit adevărate monumente ale limbii române. Pentru atingerea celui din urmă scop a reușit să capaciteze intelectualitatea (preoți și învățători), care s-a dovedit interesată și preocupată în a depista și furniza, benevol, informații despre cărțile vechi de cult și, în multe cazuri, chiar le-au expediat la Blaj²⁰. Prin relațiile realizate, datorate în mare măsură poziției și prestigiului său, Timotei Cipariu a reușit să acopere întreaga Transilvanie. A obținut datele dorite din zone precum: Hațeg, Alba Iulia, Sebeș, Gherla, Lăpuș, Năsăud, Târgu Mureș etc., ceea ce arată amploarea proiectului său, pe care îl putem asemăna cu o adevărată anchetă pentru inventarierea cărții românești vechi. În prelungirea ideilor lui Vasilie Popp, suntem convinși că Timotei Cipariu a privit cartea românească veche ca un bun de patrimoniu, înțelegându-i importanța, dar și imperativul valorificării ei sub raport științific.

Timotei Cipariu (1805-1887) – The Bibliophile

(Abstract)

Timotei Cipariu's love for books manifested itself in at least two directions. On the one hand, this learned Romanian collected numerous books written in various languages and alphabets, some of which real rarities, found them a place in his library and used them as work instruments. On the other hand, he engaged in the identification of old Romanian books which he considered real monuments of the Romanian language. With a view to achieve the latter he successfully co-opted the intellectuals, i.e. priests and school teachers,

---

¹⁹ *Ibidem*, doc. 1353, 1357, 1396, 1435, 1436, 1916, 1941, 1943, 1944, 2032, 2081-2082, 1272.

²⁰ Majoritatea exemplarelor de carte românească veche (de cult și laice), salvate din biblioteca lui Timotei Cipariu, astăzi se află la Biblioteca Academiei Române. Filiala Cluj-Napoca, cu excepția *Bibliei* de la Blaj, 1795 și Samuil Micu, *Theologhiia moralicească*, Blaj, 1796 păstrate în fondul Bibliotecii documentare „Timotei Cipariu” din Blaj (Furdui 1980, p. 131-162. În anexa studiului sunt menționate toate cărțile românești vechi conservate la biblioteca din Cluj).

who proved interested in and committed to finding, free-willingly providing information about old cult books and, in some instances, even sending them to Blaj. Through a network of relations built upon his position and prestige, Timotei Cipariu managed to collect data from the entire region of Transylvania, from areas such as: Hațeg, Alba Iulia, Sebeș, Gherla, Lăpuș, Năsăud, Târgu Mureș etc. The size of the research area is evidence for the magnitude of his undertaking which resembles an investigation in the true sense of the word, one with an aim to catalogue the old Romanian books. Further to Vasile Popp's ideas, we are convinced that Timotei Cipariu considered old Romanian books heritage items in full awareness of their importance and necessity to put them to good use scientifically.

Abrevieri bibliografice

- Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog 1982 – Arhiva personală Timotei Cipariu. Catalog.* Întocmit de Ioana Botezan și Alexandru Matei, București, 1982.
- Arhiva Timotei Cipariu - Arhivele Naționale ale României Serviciul Județean Cluj. Arhiva personală Timotei Cipariu.
- Botezan 1971 - Ioana Botezan, „Documente privind istoria învățământului din Țara Hațegului între 1850-1860”, în *Sargetia*, VIII, 1971, p. 119-128.
- Cipariu 1858 - Timotei Cipariu, *Crestomatia seau Analecte literare dein cărțile mai vechi și noue românești, tipărite și manuscrise, începând dela seclul XVI pana la al XIX, cu notiția literaria*, Blasiu, 1848.
- Daisa, Puiu 1900-1996 - Dora Emilia Daisa, Sidonia Puiu, *Biblioteca lui Timotei Cipariu. Catalog. Vol. I-V*, Cluj-Napoca, 1990-1996 (Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române).
- Dreghicui 1989 - Doina Dreghicui, „Timotei Cipariu, donator de carte veche românească”, în *Apulum*, XXVI, 1989, p. 499-505.
- Furdui 1980 - Titus Furdui, „Tipăriturile românești vechi din Biblioteca Academiei RSR – Filiala Cluj-Napoca provenite din Biblioteca personală a lui T. Cipariu”, în *BC*, II, 1980, p. 131-162.
- Hajós 1987 - József Hajós, *Timotei Cipariu și filosofia*, București, 1987.
- Jakó 1967 - Jakó Zsigmond, „Bibliofilia lui Cipariu”, în *AIIC*, X, 1967, p. 138-139.
- Jakó 1977 - Jakó Zsigmond, *Philobiblon transilvan*. Introducere de Prof. dr. Virgil Câdea, București, 1977.
- Manciulea 1941 - Ștefan Manciulea, *Timotei Cipariu. Început de autobiografie* (retipărire din *CC*), Blaj, 1941.
- Manciulea 1967 - Ștefan Manciulea, „Biblioteca lui Timotei Cipariu sub aspect istoric”, în *MO*, 9-10/1967, p. 709-729.
- Nițu 1972 - Valeriu Nițu, „Contribuție la valorificarea activității filologice și istorice a lui Timotei Cipariu”, în *Studii de istorie, filologie și istoria artei*, București, 1972, p. 243-297.
- Nițu, Vedinaș 1988 - Valeriu Nițu, Traian Vedinaș, *Timotei Cipariu. Arhetipuri ale permanenței românești*, Cluj-Napoca, 1988.

- Patachi 1960 - Liviu Patachi, „Cărți românești în Țara Hațegului de pe o listă din 1857”, în *SCB*, III, 1960, p. 282-287.
- Popa 1988 - Mircea Popa, „Timotei Cîpariu și literatura română veche”, în *BC*, XII, 1988, p. 40-68.
- Protase 1962 - Maria Protase, „Timotei Cîpariu. Copilăria și anii de studii”, în *Studia Philologia*, 1/1962, p. 93-107.
- Tatai-Baltă 1976 - Cornel Tatai-Baltă, „Din activitatea lui Timotei Cîpariu ca director al gimnaziului din Blaj”, în *Apulum*, XIV, 1976, p. 321-342;.
- Timotei Cîpariu. Corespondența* 1992 - *Timotei Cîpariu. Corespondența primită*. Ediție îngrijită de Liviu Botezan, Ioana Botezan, Ileana Cuibus, București, 1992.
- Ursuțiu 1980 - Liviu Ursuțiu, „Contribuții noi privitoare la editarea revistei «Arhivă pentru filologie și istorie»”, în *BC*, II, 1980 p. 116-130.

Cuvinte-cheie: Blaj, Timotei Cîpariu, bibliofilie, carte românească veche.

Keywords: Blaj, Timotei Cîpariu, bibliophily, old books Romanian.